

Çocukların İktisadi Kavramları ve Sistemleri Anlamlandırma Süreçleri*

Children's Meaning-Making Process of Economic Concepts and Systems

Buse GÖNÜL¹

Öz

Gelişim psikolojisi ve iktisat bilimi gerek yöntem gerek çıktılarının ilişkilendirilmesi aşamasında çok sık keşşmiyor olsa da iktisadi kavram ve sistemleri bireysel düzeyde ele alırken çocuk katılımını da merkeze koyan bir bakış açısı her iki alan için de tamamlayıcı olacaktır. Bu derleme makalesinde, çocukların ekonomik sistemleri ve iktisadi kavramları nasıl anladıkları, finansal okuryazarlığını oluşturan etmenleri ve gelir eşitsizliklerini nasıl ele aldıkları gelişim psikolojisi bakış açısıyla ele alınmaktadır. Para ve diğer ekonomik aktivitelerin kavramsal gelişimi bilişsel, sosyal ve kültürel faktörlerin bir etkileşimini içermektedir. Çocuklar, deneyim, sosyal etkileşimler ile ebeveynler ve akranlar gibi bilgi kaynakları aracılığıyla ekonomik sistemleri anlamlandırmaya başlarlar ve bu bilgileri sosyal hayatlarında uygularlar. Bu nedenle, çocukların ekonomik kaynaklara verdikleri anlam ileriki yaşlarda ekonomik sistemleri yorumlamalarında da etkilidir. Bu duruma paralel olarak destekleyici tutumlar ve yaşa uygun öğrenme yöntemleri ile çocukların finansal okuryazarlık becerileri gelişir. Dezavantajlı sosyoekonomik koşullarda yaşayan çocukların ise maruz kaldıkları şartların bir sonucu olarak bu becerileri (bütçe oluşturma, tasarruf yapma gibi) geliştirme zorunluluğu ortaya çıkabilmektedir. Son olarak, sosyal ve ekonomik eşitsizlikler ile kaynakların adaletsiz dağılımı gibi dinamiklerin çocuklar tarafından nasıl algılandığına odaklanılmıştır. Özellikle çocukluktan ergenliğe geçiş döneminde eşitsizliklere karşı duyarlılığın arttığı fakat statükoyu koruyan tutumların da yine bu dönemin özellikleri arasında olduğu gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Sistemler, Eşitsizlikler, Gelişimsel Süreçler, Çocuklarda Finansal Okuryazarlık

Abstract

Although integrating developmental psychology and economics in terms of methodologies and outcomes is relatively uncommon, adopting an approach that places child participation at its core while addressing economic concepts and systems on an individual level could be a valuable complement. This article takes a developmental psychology perspective to explore how children grasp economic systems and concepts, the influences that shape their financial literacy, and their perspectives on inequalities. Cognitive, social, and cultural elements shape the conceptual development of money and other economic activities. As children begin to comprehend economic systems, personal encounters, social exchanges, and information shared by various sources such as parents and peers shape their conceptual development. Consequently, the significance children attach to economic resources substantially influences how they later interpret economic systems. Supportive attitudes and age-appropriate learning methods contribute to children's financial literacy development. Children from disadvantaged socioeconomic backgrounds might need to acquire these skills (e.g., budgeting and saving) due to their challenging conditions. Lastly, the perception of social and economic inequalities, as well as access disparities, was examined. Particularly during the transition from childhood to adolescence, children's heightened sensitivity to inequalities is coupled with attitudes that maintain the status quo and social norms.

Keywords: Economic Systems, Inequalities, Developmental Processes, Children's Financial Literacy

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. / Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Buse GÖNÜL

ORCID: 0000-0002-7538-8420

Assist. Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Psychology department, Eskişehir, Türkiye. buse.gonul@ogu.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye. buse.gonul@ogu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 18.08.2023

Kabul Tarihi/Accepted : 27.09.2023

Çevrimiçi Yayın/Published : 29.09.2023

Makale Atıf Önerisi /Citation (APA):

Gönül, B. (2023). Çocukların İktisadi Kavramları ve Sistemleri Anlamlandırma Süreçleri. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 77-87.
DOI:10.47899/ijss.1345726

1. GİRİŞ

Çocukların ekonomik sistemler, istihdam, kaynak dağılımı, gelir eşitsizlikleri gibi kavramları nasıl algıladıkları ve bu kavramları hayatlarına sosyalleşme süreci içinde nasıl dâhil ettikleri gelişim psikolojisinin çalışma alanlarından biridir (Elenbaas vd., 2020; Webley, 2005). İktisat biliminin önemli bir kısmını oluşturan bu kavramlar, her iki disiplinin kesişme noktasında olmasına rağmen gerek çalışma yöntemleri gerekse çıktılarının etkilediği sistemlerin farklılığı nedenleriyle (örn., bireysel ve toplumsal etkiler) birbiri ile etkileşim halinde görülmeyebilirler. Yetişkinlerin dünyasında oldukça önemli bir yere sahip olan iktisadi kavramlar ve sistemlerin birey düzeyinde algısal ve anlamsal temelleri çocukluk yıllarında atılmaktadır. Çocuklar, başta aileleri ve yakın çevreleri gibi mikrosistemler olmak üzere; ekonomik, sosyal refah, hukuk gibi makrosistemlerin dönüştürücü bileşenleridir. Bir başka deyişle çocuklar iktisadi kavramları ve sistemleri anlarlar, öğrenirler ve aynı zamanda kültürel ve sosyal dinamikler çerçevesinde bu sistemler içindeki tutum ve davranışların da değişmesinde rol oynarlar (Bronfenbrenner, 2005). Örneğin, Z kuşağının farklılaşan satın alma karar süreçleri (Gümüş, 2002) veya dijital dünyada farklı istihdam öncelikleri olması gibi (Taş vd., 2017).

İktisadi kavramlar ve sistemlerin gelişim psikolojisi bakışıyla ele almak çocukların bu sistemlere nasıl entegre olduğunu öğrenmenin yanı sıra iktisat bilimine de güncel dinamiklerin genç kuşaklar arasında nasıl şekillendiğine farklı bir bakış açısı sağlayabilir. Bu bakış açısını oluşturabilmek ve desteklemek için; bu derleme makalesinde ilk olarak çocuklarda ekonomi kavramı ele alınarak, özellikle sosyal dinamiklerin bu süreçler üzerindeki etkisine değinilecektir. Ardından, çocukların finansal okuryazarlık ve meslek algısı gibi kavramlar ile ilgili değerlendirmelerine odaklanılacaktır. Son olarak, sosyoekonomik eşitsizliklerin son elli yılda en yüksek düzeylere ulaştığı bu dönem içinde (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, 2021) eşitsizliklerin çocuklar ve gençler tarafından nasıl kavramsallaştırıldığı incelenecektir.

2. ÇOCUKLARDA EKONOMİ KAVRAMI

Gelişim psikolojisi alanında konu ile ilgili çalışmaların nihai en önemli amaçlarından biri çocuk ve gençlerin sosyoekonomik eşitsizliklerin psikolojik mekanizmalarını anlamalarını sağlamak, onları eşitsizliklerin sistemsel sebepleri hakkında bilinçlendirmek ve yine eşitsizliklerin azaltılmasında aktif rollerini fark eden bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır (Elenbaas vd., 2020; Killen ve Dahl, 2021). Eşitsizlikleri anlamak, ilgili kaynakların (örn., gelir, servet, sosyal sermaye) bazı bireyler arasında nicel

olarak eşit dağılmadığının bilişsel ve anlamsal olarak fark edilmesini gerektirir. Bu anlayış, kavramların ve aralarındaki bağlantıların temel düzeydeki bilgisinden gelişim süreci içinde daha kapsamlı değerlendirmelere evrilir. Örneğin, bir çocuğun öncelikle bazı mesleklerin diğerlerinden daha fazla gelir getirdiğini öğrenmesinin ardından, bazı bireylerin belirli mesleklere ulaşmasının önünde ailelerinin varlık düzeyine bağlı olarak kaynaklara erişimde engellerle karşılaştıklarını anlamaları gibi. Bu sayede çocukların farklı grupların maruz kaldığı fırsat eşitsizlikleri, toplumsal güce sahip olma, ayrımcılık gibi daha soyut ve karmaşık meselelere bir temel sağlamaları mümkündür (Killen ve Smetana, 2015). Diğer bir deyişle gelişim psikolojisinin bakış açısı çocuklarda ekonomik kavramların sadece nasıl geliştiği ile ilgili değildir, aynı zamanda bu gelişimin dezavantajlı gruplardaki psikolojik etkilerinin giderilmesinin yollarını aramaya çalışır.

Çocuklarda para kavramının gelişimi, bilişsel, sosyal ve kültürel faktörleri içeren karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte çocuklar, doğrudan deneyimleme, sosyal etkileşimler ve kendilerine aktarılan bilgi kaynakları aracılığıyla “para”nın anlam ve kullanımını öğrenirler (Webley, 2005). Bu alandaki öncül bilgiler 1970 ve 1980’lerdeki klasik çalışmalara dayanmaktadır. Örneğin Berti ve Bombi (1981), 3 ile 8 yaşları arasındaki çocuklarla bazı satın alma oyunları oynamış ve mülakatlar yapmışlardır. Bu görüşmelerin sonuçlarına göre araştırmacılar, çocukların para kavramını anlarken yaş ile birlikte ilerleyen aşamalı bir gelişimden söz etmişlerdir. Bu gelişim, daha küçük yaşlarda para ile alışverişin bağlantılı olduğuna dair tutarlı olmayan bir farkındalıktan, paranın bir şeyler satın almak için kullanılması gerektiği bilgisine ilerler. Bu dönemde çocuklar tüm para türlerini eşit görmeye yatkındırlar; örneğin farklı büyüklük veya biçimleri ayırt edemezler. Bu süreci, sahip olunan miktarın bir ürünü satın almak için yeterli olmayabileceği kavramı ve parayı gerçek ürünlerin sembolik bir eşdeğeri olarak algılamaları izler. Son aşamada ise, okul çağı ile birlikte gelişen mantıksal çıkarım yapma, aritmetik becerilerin de yardımıyla “para” ve karşılık gelen “değerinin” bir sembolik anlamı olduğunu, bu anlamın ürünün niceliğine ve niteliğine göre değişebileceğini kavradıkları öngörülmüştür. Araştırmacılar dönemlerinin ruhuna uygun olarak para kavramının gelişimini kategorili bir ilerleme olarak açıkladıkları görülmektedir.

Bu bulgular doğru çıkarımlara işaret etse de güncel araştırmalar çocukların para kavramını idrak ederken, kavramların tipik gelişim sürecine paralel bir biçimde, kategorik bir ilerlemeden ziyade sürekli bir gelişim içinde olduklarına işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, araştırmacıların öngördüğü para kavramının edinimine dair farklı aşamalar gelişim sürecinde aynı anda görülmektedir.

Örneğin, Polonya’da yürütülen bir araştırmada, 6 ile 8 yaş aralığındaki çocuklarla gerçek paraları içeren bir Monopoly oyunu (alım-satım içeren bir tür oyun) oynanmıştır (Trzcińska ve Sekścińska, 2016). Araştırmacılar bu yaş dönemindeki çocukların farklı biçimdeki paraları ayırt edemediğini bulmalarına rağmen çocukların aynı zamanda daha büyük ödülleri kazanmak için paralarını daha geç harcadıklarını görmüşlerdir. Sonuçlar göstermektedir ki, çocuklar hesaplama ve farklı tür paraları ayırt edemedikleri dönemde bile paranın sembolik anlamını ayırt edebilmektedirler. Tıpkı bu oyunda daha fazla kazanç sağlamak için uyguladıkları ekonomik kararlar gibi. Dolayısıyla para ve ekonomi kavramları bilişsel gelişime ek olarak, bir sosyal öğrenme biçimidir. Bu nedenle, çocukların ekonomik kaynaklara verdikleri anlam ve önem, ileriki yaşlarda ekonomik sistemleri yorumlamalarında da etkilidir.

3. PARA İÇERMİYEN EKONOMİK AKTİVİTELER

Çocuklarda ekonomi kavramını ele alan psikoloji araştırmaları geleneksel olarak ekonomiyi sadece “para” kavramı ile olan ilişkisine sınırlandırmak yerine, aynı zamanda para döngüsüne katılmayan takas, ev içi işgücü, hediye verme gibi ekonomik faaliyetleri de kapsamaktadır. Bu yaklaşımı destekler nitelikte yetişkinlerle yapılan bazı araştırmalarda, para kavramının öne çıkarıldığı durumlarda katılımcıların, başkalarına daha az yardım etmeye meyilli oldukları, daha fazla kendi amaçlarına ulaşmaya odaklandıkları ve tek başına çalışmayı tercih ettikleri, başkalarıyla aralarına daha fazla mesafe koydukları bulunmuştur (Vohs vd., 2006; 2008). Bu nedenle, ekonomik davranışın sadece parasal faaliyetlerle sınırlı olmadığını ve günlük yaşama farklı yönleriyle dâhil edildiği çocuklar tarafından da anlaşılmaktadır.

Para içermeyen ekonomik aktivitelerden biri takastır ve takas birçok şekilde gerçekleşebilir. Bazı takas türlerini anlamak çocuklar için daha kolaydır; örneğin bir arkadaşıyla oyuncaklarını değiştirmek gibi. Bazı takas türleri ise daha karmaşıktır, takas edilecek ürünler nicelik ve nitelik açısından birbirinden farklı olabilir ve takası yapacak kişiler farklı ürünlere farklı değerler verebilir. Bu durumlarda çocukların anlaması gereken karmaşık sosyal kodlar ve normlar da kararlara dâhil olur. Dolayısıyla çocukların kendi istekleri ve çıkarları ile başkalarına adil davranma gibi birbiriyle zaman zaman çatışan zorlu seçimleri yapmaları gerekebilir. 3 yaş kadar erken dönemde çocukların favorileri olan ürünleri (çıkartma gibi) başkalarıyla daha az takas ettikleri (Blake ve Rand, 2010), 5 yaş civarında ise arz talep dengesinin başkalarının o ürünü isteyip istememesini etkileyebildiğini anladıkları (Huh ve Friedman, 2019) bulgular arasındadır. Benzer şekilde, yine anaokulu yıllarında çocuklar bir ürünü takas

ederken karşısındakinin o ürünü ne kadar istediğine önem verirler (Echelbarger vd., 2020). Ürün paylaşımı ve takas gibi aktivitelerde, başkalarının ihtiyaç, istek ve niyetlerinin de hesaba katılıyor olması karmaşık kararlardır. Erken yaşlarda elde edilen bu beceriler ekonomik aktivitelerin sadece yetişkinlere özgü olmadığını gösterirken, aynı zamanda kaynakların eşit dağılımı ve adil olma gibi tutumlarda çocukların oldukça erken yaşlardan itibaren aktif olabileceğini göstermektedir. 6-8 yaş aralığında çocuklarla yapılan bir araştırmada, farklı kaynakları (bu araştırmadaki örneklerden biri silgilerdir) akranlarına dağıtmaları istenmiştir (Shaw ve Olson, 2013). Bu araştırmadaki çocuklar, hâlihazırda az ürüne sahip akranlarının daha da dezavantajlı duruma düşmemeleri için onlarla daha fazla ürün paylaşmışlardır. Bazen hakkaniyeti koruma çabası kendilerinin hem nitelik hem de nicelik olarak daha az kaynak almalarına yol açsa da bu tutumlarını korumuşlardır. Yürütülen tüm bu araştırmalar çocukların temel ekonomik bilgi ve davranışlarının oldukça erken yaşlarda şekillenmeye başladığını desteklemektedir.

4. EKONOMİK KAYNAKLARIN EDİNİMİ

Gelişim süreçleri içinde çocuklar birçok beceri, bilgi ve birikimi aynı anda öğrenmeye ve deneyimlemeye başlarlar. Bir önceki bölümde ele alınan farklı ekonomik aktiviteleri çocuklar deneyimlerken aynı zamanda ekonomik kaynaklara kimlerin ulaşabildiği ve nasıl ulaştıkları konularını da öğrenmeye başlarlar. Erken yaşlarda çocuklar ekonomik kazanımlar ile bazı mesleklere sahip olma arasında bir ilişki kurarlar; örneğin çok çalışmanın çok gelir getireceği inancı gibi (Enesco ve Navarro, 2003). Yine erken yaşlarda çocukların varlıklı olma ve ekonomik kaynaklar ile daha becerikli ya da çalışkan olma gibi özellikleri daha fazla ilişkilendirdiği gözlemlenen bulgular arasındadır (Mistry vd., 2015; Shutts vd., 2016). Bu yanlılığı genel hatlarıyla tanımlamak gerekirse, çocukların elde edilen geliri pozitif özellikler ile (örneğin daha yetkin olmak, daha yüksek statüye sahip olmak) eşleştirmesidir.

Çocukların yaşları ilerledikçe ekonomik kazanımların sebeplerine dair atıfları daha fazla ayrıntı içermeye başlamaktadır; örneğin daha çok emek harcama veya eğitime erişimi ekonomik kazancın sebepleri arasında görmeleri gibi (Sigelman, 2012). Fakat genel olarak çocuklar emek ve gelir arasındaki ilişkiyi değerlendirirken sosyal veya kurumsal etmenlerin etkili olabileceği gerçeğini, ergen akranları kadar kavrayamayabilirler (Diaz vd., 2023; Flanagan vd., 2014). Diğer taraftan, ergenlik döneminde yetkin ya da çalışkan olmanın “hak edilen” sosyoekonomik koşulları elde etmek için yeterli olmayabileceğini fark ederler. Kaynaklara erişimde aileden gelen varlık ve ilişkili sosyal ve kültürel sermaye gibi sistemsel eşitsizliklerin bireylerin hayatları üzerindeki etkilerini daha iyi anlamaya

başlarlar (Diez-Martinez vd., 2000; Gönül ve Wängqvist, 2022). İlginç bir şekilde bu kavrayışın eşitsizliklerin daha az olduğu Finlandiya gibi ülkelerde daha yüksek bir oranda görüldüğüne dair bulgular mevcuttur (Hakovirta ve Kallio, 2016). Dolayısıyla çocuğun makro düzeyde parçası olduğu koşullar ekonomik sistemleri nasıl anladığı ve kendisinin bu sistemlerdeki rolünü etkiler. Bu durumun sistemsel eşitsizlikleri normalleştirilmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

5. FİNANSAL OKURYAZARLIK

Ekonomik sistemleri anlamının ve bu sistemler içinde aktif rol almanın önemli bileşenlerinden biri finansal okuryazarlık olarak tarif edilen; bütçe, tasarruf ve birikim, yatırım gibi kavramların çocuklar tarafından anlaşılması ve uygulanmasıdır (Lusardi vd., 2010). Finansal okuryazarlığı yüksek kişilerin daha mantıklı finansal kararlar aldıkları, karmaşık finansal ürün ve servisleri daha iyi bir şekilde değerlendirdikleri ve sahtecilik gibi olumsuz durumlardan daha fazla kaçındıkları düşünülmektedir (Lusardi ve Mitchell, 2014). Çocuklara yaşlarına uygun harçlık verme, sorumlu harcama gibi destekleyici tutumlar ile finansal okuryazarlık becerilere geliştirilebilir (Saputra ve Susanti, 2021). Önceki bölümlerde ele alınan ekonomik aktivitelerin farklı türlerine oranla finansal okuryazarlık kapsamına giren kavramlar daha karmaşık algı ve bilgileri içerirler. Örneğin, bütçe oluşturmak için çocuklar farklı ihtiyaçları ve istekleri arasındaki dengeyi gözetmek, kendi sahip oldukları kaynaklar imkân verdiğince plan yapmak, hedefleri doğrultusunda harcama yapmak gibi karmaşık becerileri aynı anda kullanmaları gerekmektedir. Bu nedenle erken çocukluk yıllarına oranla, bu tür beceriler ortaokul yıllarında edinilmeye başlayarak lise yıllarında daha fazla geliştirilmektedir. Finansal okuryazarlığı geliştirmenin bir süreç olduğuna dikkat çekmek önemlidir. Çocukların bu konuları anlayışı, daha karmaşık sosyal ve ekonomik durumlarla karşılaştıkça ve bağımsız kararlarını daha fazla aldıkça zaman içinde gelişmektedir. Bu süreç üzerinde ebeveynlerin, akranların, eğitimcilerin ve eğitim sisteminin etkileri olduğu gibi çocukların içinde yaşadığı sosyal, ekonomik ve politik durumların da etkisi oldukça fazladır (Webley, 2005).

Yapılan araştırmalar, tasarruf, bütçe, risk alabilme algısı gibi deneyimlerin dezavantajlı sosyoekonomik koşullarda yaşayan çocuklar için olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Tasarruflu olma, bütçe planlama zorunluluğu, bazı kaynakların yeterli olması için fedakârlık yapma gibi yöntemler bu şartlarda yaşayan çocuklar için geliştirilmesi gereken bir beceriden öte bir zorunluluktur. Özellikle dezavantajlı koşullarda bu tip bilgilerin daha erken yaşlarda öğrenilmek durumunda kalınması ve gelecek kaygısı (Weinger, 2000) çocuklar için aynı zamanda

bir risk faktörü de oluşturmaktadır. Eşitsizliklerin doğrudan olumsuz etkilerine ek olarak, özellikle ergenlik yıllarında çocukların ailelerinin maddi konularda kaygı yaşadıklarını düşünmeleri olumsuz akademik başarı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Delgado vd., 2013). Bu ilişkinin özellikle çocukların evde isteklerinden öte zorunlu ihtiyaçların karşılanmasında sorunlar olduğunu düşünmeleriyle daha fazla öne çıktığı yine bulgular arasındadır (Mistry ve Elenbaas, 2021). Dolayısıyla finansal okuryazarlık kapsamında değerlendirilen bilgilerin etkilerine odaklanırken sadece ekonomik kazanımları azami seviyeye çıkarmak bakış açısı ile yaklaşmamak (Fernandes vd., 2014) ve bireylerin içlerinde buldukları koşullara uygun bakış açılarını sahip olmak hem gelişim psikolojisi hem de iktisat bilimi açısından önemlidir.

6. GELİR EŞİTSİZLİKLERİ

Gelir eşitsizliklerinin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkileri birçok bilim alanının konusu olmuştur. Gelişim psikolojisi alanında ise; ilgili konuyu ele alan araştırmalar temel olarak iki kategoriye ayrılabilir. İlk kategoride, eşitsizliklerin bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarını nasıl etkilediğine (Eubanks, 2018; Stiglitz, 2018) ve bu koşulların sağlık, eğitim gibi temel haklara ulaşımında yarattığı sorunlara odaklanılmaktadır (Arsenio, 2015). İkinci kategoride ise, eşitsizliklerin psikolojik mekanizmalarını anlamaya odaklanılmaktadır. Örneğin, bu kadar olumsuz çıktıkları olan bir sosyal dinamik neden bireyler ve toplumlar tarafından yeniden oluşturulur ve hatta desteklenir? Çocuklarla yapılan araştırmalarda, bu soruları yanıtlamak üzere sosyal ve ekonomik eşitsizlikler ile kaynakların adaletsiz dağılımı gibi dinamiklerin çocuklar tarafından nasıl algılandığına gelişim süreci içinde odaklanılmaktadır. Bu araştırmalar sonucunda, çocukların hem kendilerinin hem de akranlarının maruz kaldığı haksız ve ayrımcı muameleler, dışlanma ve kalıpyargılara maruz kalma gibi durumlarda aktif tepkiler vermelerini destekleyici pratiklere ulaşması hedeflenir (Killen ve Smetana, 2015; Killen ve Dahl, 2021; Elenbaas vd., 2020).

Çocukların ekonomik eşitsizlikleri nasıl anladığına dair gelişimsel çalışmalar, Leahy'nin klasik çalışmalarına (1981; 1983) dayandırılabilir. Bu çalışmalar, 6 ila 17 yaşları arasındaki çocuklarla yapılan görüşmeleri içermekteydi. Bu temel çalışmalar, 6 yaşındaki çocukların bile bireylerin "zengin" ve "fakir" olarak ayırt edilebildiğini ve bu ayırımın sahip oldukları maddi kaynak miktarına dayandığını göstermiştir. Ancak çocuklar, bu kadar erken yaşlarda neden bazı insanların "fakir"ken diğerlerinin "zengin" olduğunu açıklamakta zorlanmaktadırlar (Enesco ve Navarro, 2003; Ramsey, 1991). Erken çocukluk döneminde ekonomik eşitsizliklerin karmaşık nedenleri tam olarak anlaşılmasa da çocukların kararları ve değerlendirmeleri maddi kaynaklar

tarafından etkilenmektedir. Örneğin, araştırmalar, daha küçük çocukların fotoğraflarda zengin olarak tasvir edilen bireylere (Shutts vd., 2016) daha olumlu yaklaştığını, daha zengin yaşlılarını "daha nazik" olarak algıladığını (Li vd., 2014) ve daha varlıklı akran gruplarını tercih ettiğini (Horwitz vd., 2014) göstermektedir.

Erken dönemde gözlemlenen varlıklı olmaya dair bu yanlılık (pro-wealth bias) ilginç bir dinamiktir. Bazı araştırmacılar bu yanlılığın varlıklı olmaya dair bir olumlu yaklaşım yerine, çocukların daha fazla kaynağa sahip olan bireylerden daha fazla beklentileri olduğuna dair bir değerlendirme olduğunu düşünmektedirler. Örneğin, çocuklar daha fazla kaynağa sahip bireylerin dezavantajlı olanlara daha fazla yardım etmelerini (Ahl ve Dunham, 2019) ve onlarla mallarını daha fazla paylaşmalarını beklemektedirler (Ahl vd., 2019). Bir diğer açıklama ise özellikle erken yaşlardaki çocuklarla yürütülen araştırmaların yöntemleri ile ilgilidir. Bu dönemde çocukların bilişsel ve dil becerileri de göz önünde bulundurularak araştırma soruları gelişim düzeylerine uygun olarak daha basittir. Dolayısıyla çocuklara hangi özellikleri tercih ettikleri doğrudan (ve kategorik olarak) sorulduğunda varlıklı olmaya dair bir yanlılık gösterdikleri düşünülebilir. Fakat çocuklara değerlendirdikleri sosyal dinamikler açıkça belirtildiğinde, eşitsizlikler gibi meseleleri adil olmayan durumlar olarak değerlendirirler ve kaynak adaletsizliklerine telafi edici tutumlar sergilerler. Örneğin, anaokulu dönemindeki çocuklar kaynak dağıtımında kaynağın tipine önem verirler. Söz konusu gerekli ve önemli kaynaklar (örn., okul malzemeleri, sağlığa erişim) olduğunda başkalarının da eşit oranda kaynak alması gerektiğini savunmaktadırlar (Rizzo vd., 2016). Paralel bulgular ülkemizde yürütülen araştırmalarda da mevcuttur (Acar ve Sivis, 2023). Çocukların küçük yaşlarda bu tür sosyal dinamikleri anlamaları için kendilerine yaşlarına uygun açıklamalar yapılmasının tutumları üzerinde ne kadar etkili olduğu görülmektedir.

Sosyoekonomik eşitsizlikler ve bu makalede ele alınan ekonomik sistemler, finansal okuryazarlık gibi konuları anlama ve sosyal hayatın içinde uygulama becerileri özellikle ergenlik döneminde büyük bir değişikliğe uğrar ve neredeyse yetişkinlik dönemine denk bir içeriğe ulaşır. Bu gelişimsel süreçler elbette çok katmanlıdır. Çocukların deneyimlediği bilişsel ve sosyal gelişim süreçleri bu ilerlemede önemli bir rol oynar. Bu sayede ergenler farklı sosyal sistemlerin birbiri ile olan ilişkisini ve bu sistemlerin arkasındaki kültürel toplumsal ve politik nedenleri daha iyi kavramaya başlarlar. Ergenlik döneminde kaynaklara erişimde yaşanan problemler ve eşitsizlikler, çocuklar tarafından bir tür ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir. Dezavantajlı koşullardan gelen akranlarının hak kayıplarına

karşı hassaslıkları artar ve bir akranlarının kaynaklara erişim nedeniyle dışlanmasını kabul edilemez olarak değerlendirirler (Burkholder vd., 2020; Cooley vd., 2016; Malti vd., 2012; Møller ve Tenenbaum, 2011). Benzer şekilde ülkemizde yürütülen araştırmalarda, toplumsal cinsiyet (Gönül ve Sahin-Acar, 2018) ve sosyal sınıfa (Gönül vd., 2023) dayalı dışlama ve hak kayıplarının ergenler tarafından daha küçük yaştaki akranlarına oranla daha kabul edilemez değerlendirdikleri gözlemlenmiştir.

Diğer bir yandan ise çocuklar bu süreç içinde parçası oldukları gruplarda daha fazla vakit geçirirler ve kendi grup kimlikleri (etnik köken, ulusal kimlikler, sosyal sınıf, toplumsal cinsiyet gibi) geliştikçe yaşadıkları toplumsal sistemlerin kurallarını ve normlarını daha fazla benimsemeye başlarlar. Bu süreçte kendileri eşitsizliklerden olumlu avantaj elde eden grupların üyesi olduklarında, yukarıda bahsedilen eşitlikçi tutumları kendi gruplarının çıkarlarını ve iyiliğini koruma yönüne evrilebilir (Elenbaas vd., 2020). Daha varlıklı ve ayrıcalıklı koşullarda yaşayan çocukların ülkelerindeki ekonomik eşitsizliği olduğundan daha az algıladıkları (Amerika Birleşik Devletleri örneğinde yürütülen bir çalışma için bkz. Flanagan ve Kornbluh, 2019) ve mevcut statülerini korumaya daha meyilli oldukları bulunmuştur (Bigler vd., 2001) bulunmuştur. Özellikle dezavantajlı geçmişlerden gelen veya yaşadıkları toplumlar içinde azınlık konumunda olan çocukların, sosyal problemler ve sebepleri hakkında daha kapsamlı bilgileri olduğunu görülmektedir. Örneğin, daha dezavantajlı koşullarda yaşayan çocuk ve ergenlerin, ilgili konularda daha az kalıpyargı kullandıkları, daha fazla hakkaniyeti sağlayıcı tutumları olduğu (Rowley vd., 2007) ve eğitim gibi temel haklara erişimde kısıtlanmaya bir tür ayrımcılık ve adaletsizlik olarak yaklaştıkları gözlemlenmiştir (Roy vd., 2019). Benzer bir örüntü ülkemizde çocuklarla yapılan bir çalışmada da gözlemlenmiştir. Yüksek sosyoekonomik düzeyden (SED) gelen 14-16 yaş aralığındaki çocuklar, sosyal sınıfa dayalı dışlamayı genel olarak kabul edilebilir bulmasalar da düşük SED'den gelen akranlarına göre bu davranışı toplumsal sistemin bir yansıması olan "normal" bir durum olarak daha fazla değerlendirmişlerdir (Gönül vd., 2023). Bireylerin şartlarının kendi kontrolünde olabileceği algısı güncel gelişim psikolojisi kuramlarının odağına girmeye başlamıştır (Mistry vd., 2021). Çünkü bu çoğu zaman gerçekçi olmayan kontrol yanılgısı, aynı zamanda çocukların dezavantajlı geçmişlerden gelen bireylere karşı "yeterince çalışmama, motivasyon eksikliği, tembellik" gibi olumsuz tutumlara sahip olmaları ile ilişkilidir (Woods vd., 2005). Genel hatlarıyla farklı eşitsizliklere maruz kalan çocukların, akranlarına göre daha erken yaşlarda yaşadıkları koşulları anlamaya ve sorgulamaya başladıklarını söylemek mümkündür.

Tüm bu eğilimler çocukların ortalama tutumlarını yansıtmaktadır. Örnek verilen araştırmaların hemen hemen hepsinde ayrıcalıklı konumlarda olan çocukların da ele aldıkları bu sosyal meselelere eşitlikçi ve gelir adaletsizliğinin yanlışlığına vurgu yapan açıklamaları olmuştur. Burada önemli olan çocukların sosyal hiyerarşi içinde sahip oldukları kaynakların ve sosyoekonomik imkânların, ekonomik sistemleri ve eşitsizlikler üzerinde oldukça etkili olmasıdır. Dolayısıyla çocukları ilgili konularda bilgi ve becerilerini geliştirip desteklerken, sosyal dinamiklerin de gerçekçi bir şekilde ele alınması için çok katmanlı bir bakış açısını benimsemek gerekir.

7. SONUÇ

Çocuklar doğdukları andan itibaren ailelerinin sahip olduğu ekonomik ve sosyal kaynakların sınırları içinde yaşarlar. Çevrelerini deneyimleyerek, gözlemleyerek ve etkileşime girerek, bu imkânların kendi hayatları üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerini fark ederler. Bu bakış açısıyla, ekonomik sistemler, finansal konular, eşitsizlikler gibi konuların çocukların hayatındaki yeri geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde psikoloji biliminin daha fazla önem verdiği alanlardan biri olmuştur. Toplumsal sistemleri içeren karmaşık konulardan söz edildiğinde ebeveynlerin ve yetişkinlerin farklı kaygılara sahip olduğu sıklıkla görülmektedir. Çocukların bu makale kapsamında ele alınan ekonomik aktiviteler, eşitsizlikler gibi konularda çok fazla bilgisinin olmadığı, çocukların bu konular üzerinde sadece yetişkinlerin anlattıklarını pasif bir şekilde öğrendikleri veya kuralları uyguladıkları, bu konulara onlarla açıkça konuşurlarsa çocukların “yanlış veya sakıncalı” tutumları (örn., akranlarını dışlamaları) daha çok sergileyecekleri gibi (Apfelbaum vd., 2012). Yapılan araştırmalar bu kaygıların doğru olmadığını göstermektedir.

Bu derleme çalışması göstermektedir ki, ekonomik sistemleri anlama, kaynakların edinimi, eşitsizlikleri algılama gibi araştırma konuları psikoloji ve iktisat bilimleri tarafından birbiri ile ortaklaşmayan yöntem ve bakış açıları kullanılarak ele alınmaktadır. Gelişim psikolojisi alanındaki çalışmaların, bu kavramların yaş ile birlikte nasıl ortaya çıkıp dönüştüğünü araştırırken, daha makro düzeydeki değişikliklerin ve dinamiklerin de bu gelişim sürecini nasıl etkilediğine daha derinlikli odaklanması faydalı olacaktır. Örneğin, ekonomik sistemlere bakış açılarının kuşaklar arası nasıl değiştiğini anlamak için, boylamsal bir yöntem ile çocukluktan yetişkinliğe makroekonomik göstergelerle birlikte ortaya çıkardığı örüntünün incelenmesi gibi. Bu şekilde, çocuk ve gençlerin kaynakların dağılımı ve sosyoekonomik eşitsizlikler gibi toplumsal konulara dair eşitlikçi ve adil tutumlarının da daha kalıcı ve kapsamlı yöntemlerle desteklenmesi mümkün olabilir.

Çocukların dâhil edilmediği ve toplumu makro düzeyde ilgilendiren konularda toplumun genelinde gerekli bilgi düzeyine ulaşılması ve olumsuz tutumların değişmesi mümkün değildir. Çocuklar sosyal ve toplumsal sistemleri doğdukları andan itibaren deneyimlemeye başlarlar ve bu sistemleri değiştirip dönüştürürler. Gelişim psikolojisi ve iktisat bilimi gerek yöntem gerek çıktılarının entegre edilmesi aşamasında çok sık kesişmiyor olsa da iktisadi kavram ve sistemleri bireysel düzeyde ele alırken çocuk katılımına da merkeze koyan bir bakış açısı her iki alan içinde tamamlayıcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, M. ve Sivis, O. (2023). "But the poor needed it more": Children's judgments on procedural justice to allocate resources between two candidates equal in merit, different in need. *Journal of Experimental Child Psychology*.
<https://doi.org/10.1016/j.jecp.2023.105679>
- Ahl, R. E. ve Dunham, Y. (2019). "Wealth makes many friends": Children expect more giving From resource-rich than resource-poor individuals. *Child Development*, 90(2), 524–543.
<https://doi.org/10.1111/cdev.12922>
- Ahl, R. E., Duong, S., ve Dunham, Y. (2019). Children employ wealth cues when predicting others' sharing. *Developmental Psychology*, 55(2), 303–314.
<https://doi.org/10.1037/dev0000643>
- Apfelbaum, E. P., Norton, M. I., ve Sommers, S. R. (2012). Racial color blindness: Emergence, practice, and implications. *Current Directions in Psychological Science*, 21(3), 205-209.
- Arsenio, W. F. (2015). Education, class, and the divergence of children's life opportunities. *Human Development*, 58(3), 208–214. <https://doi.org/10.1159/000435827>
- Bigler, R. S., Brown, C. S., ve Markell, M. (2001). When groups are not created equal: Effects of group status on the formation of intergroup attitudes in children. *Child Development*, 72(4), 1151–1162.
<https://doi.org/10.1111/1467-8624.00339>
- Berti, A. E. ve Bombi, A. S. (1981). The development of the concept of money and its value : A longitudinal study. *Child Development*, 52(4), 1179–1182.
<https://doi.org/10.2307/1129504>
- Blake, P. R. ve Rand, D. G. (2010). Currency value moderates equity preference among young children. *Evolution and Human Behavior*, 31(3), 210–218.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2009.06.012>

- Bronfenbrenner, U. (2005). *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Burkholder, A. R., Elenbaas, L., ve Killen, M. (2020). Children's and adolescents' evaluations of intergroup exclusion in interracial and interwealth peer contexts. *Child Development, 91*(2), 512–527. <https://doi.org/10.1111/cdev.13249>
- Cooley, S., Elenbaas, L., ve Killen, M. (2016). Social exclusion based on group membership is a form of prejudice. S. S. Horn, M. D. Ruck, ve L. S. Liben (Der.), *Advances in child development and behavior: Vol. 51. Equity and justice in developmental science: Implications for young people, families, and communities* içinde (ss. 103–129). Elsevier Academic Press.
- Delgado, M. Y., Killoren, S. E., ve Updegraff, K. A. (2013). Economic hardship and Mexican-origin adolescents' adjustment: Examining adolescents' perceptions of hardship and parent-adolescent relationship quality. *Journal of Family Psychology, 27*(5), 827–837. <https://doi.org/10.1037/a0033737>
- Diaz, B., May, S., ve Seider, S. (2023). Black and Latinx adolescents' developing understandings about poverty, inequality, and opportunity. *Applied Developmental Science, 27*(2), 115–135. <https://doi.org/10.1080/10888691.2022.2040361>
- Diez-Martinez, E., Sánchez, M., ve Miramontes, S. (2000). Mexican children's and adolescents' understanding of unemployment. *Citizenship, Social and Economics Education, 4*(3), 159–169. <https://doi.org/10.2304/csee.2000.4.3.159>
- Echelbarger, M., Good, K., ve Shaw, A. (2020). Will she give you two cookies for one chocolate? Children's intuitions about trades. *Judgment and Decision Making, 15*(6), 959–971. <https://doi.org/10.1017/s1930297500008160>
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü. (2021) Inequalities in household wealth and financial insecurity of households. <https://www.oecd.org/wise/Inequalities-in-Household-Wealth-and-Financial-Insecurity-of-Households-Policy-Brief-July-2021.pdf>
- Elenbaas, L., Rizzo, M. T., ve Killen, M. (2020). A developmental-science perspective on social inequality. *Current Directions in Psychological Science, 29*(6), 610–616. <https://doi.org/10.1177/0963721420964147>
- Enesco, I. ve Navarro, A. (2003). The development of the conception of socioeconomic mobility in children from Mexico and Spain. *Journal of Genetic Psychology, 164*(3), 293–317. <https://doi.org/10.1080/00221320309597985>
- Eubanks, V. (2018). Automating bias. (Special section on the science of inequality). *Scientific American, 319*, 69–71. ISSN:0036-8733
- Fernandes, D., Lynch Jr, J. G., ve Netemeyer, R. G. (2014). Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Management Science, 60*(8), 1861–1883.
- Flanagan, C. A., Kim, T., Pykett, A., Finlay, A., Gallay, E. E., ve Pancer, M. (2014). Adolescents' theories about economic inequality: Why are some people poor while others are rich? *Developmental Psychology, 50*(11), 2512–2525. <https://doi.org/10.1037/a0037934>
- Flanagan, C. A. ve Kornbluh, M. (2019). How unequal is the United States? Adolescents' images of social stratification. *Child Development, 90*(3), 957–969. <https://doi.org/10.1111/cdev.12954>
- Gönül, B. ve Sahin-Acar, B. (2018). Çocukların toplumsal cinsiyet bağlamında sosyal dâhil etme yargıları. *Türk Psikoloji Dergisi, 33*(82), 67–84. <https://doi.org/doi:10.31828/tpd.13004433.2018.82.02.05>
- Gönül, B., Sahin-Acar, B., ve Killen, M. (2023). Adolescents view social exclusion based on social class as more wrong than do children. *Developmental Psychology, 59*(9), 1703–1715. <https://doi.org/10.1037/dev0001564>
- Gönül, B. ve Wängqvist, M. (2022). 'I felt like being upgraded': Emerging adults' experiences of socioeconomic resources in relation to their vocational identity development in Turkey. *Emerging Adulthood, 10*(1), 173–187. <https://doi.org/10.1177/21676968211054600>
- Gümüş, N. (2020). Z kuşağı tüketicilerin satın alma karar tarzlarının incelenmesi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 15*(58), 381–396. <https://doi.org/10.19168/jyasar.572987>
- Hakovirta, M. ve Kallio, J. (2016). Children's perceptions of poverty. *Child Indicators Research, 9*(2), 317–334. <https://doi.org/10.1007/s12187-015-9315-5>
- Horwitz, S. R., Shutts, K., ve Olson, K. R. (2014). Social class differences produce social group preferences. *Developmental Science, 17*(6), 991–1002.

doi:10.1111/desc.12181

- Huh, M. ve Friedman, O. (2019). Young children use supply and demand to infer desirability. *Developmental Psychology*, 55(12), 2483–2490. <http://dx.doi.org/10.1037/dev0000833>.
- Killen, M., ve Dahl, A. (2021). Moral reasoning enables developmental and societal change. *Perspectives on Psychological Science*, 16(6), 1209–1225. <https://doi.org/10.1177/1745691620964076>
- Killen, M. ve Smetana, J. G. (2015). Origins and development of morality. M. E. Lamb (Der.), *Handbook of child psychology and developmental science* içinde (vol. 3, 7. baskı, ss. 701–749). NY: Wiley-Blackwell.
- Leahy, R. L. (1981). The development of the conception of economic inequality. I. Descriptions and comparisons of rich and poor people. *Child Development*, 52(2), 523–532. <https://doi.org/10.2307/1129170>
- Leahy, R. L. (1983). Development of the conception of economic inequality: II. Explanations, justifications, and concepts of social mobility and change. *Developmental Psychology*, 19(1), 111–125. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.19.1.111>
- Li, V., Spitzer, B., ve Olson, K. R. (2014). Preschoolers reduce inequality while favoring individuals with more. *Child Development*, 85(3), 1123–1133. <https://doi.org/10.1111/cdev.12198>
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *American Economic Journal: Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., ve Curto, V. (2010). Financial literacy among the young. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358–380. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>
- Malti, T., Ongley, S. F., Dys, S. P., ve Colasante, T. (2012). Adolescents' emotions and reasoning in contexts of moral conflict and social exclusion. *New Directions for Youth Development*, 136, 27–40. <https://doi.org/10.1002/yd.20036>
- Mistry, R. S., Brown, C. S., White, E. S., Chow, K. A., ve Gillen-O'Neel, C. (2015). Elementary school children's reasoning about social class: A mixed-methods study. *Child Development*, 86(5), 1653–1671. <https://doi.org/10.1111/cdev.12407>
- Mistry, R. S. ve Elenbaas, L. (2021). It's all in the family: Parents' economic worries and youth's perceptions of financial stress and educational outcomes. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(4), 724–738. <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01393-4>
- Mistry, R. S., Elenbaas, L., Griffin, K. M., Nenadal, L., ve Yassine, A. (2021). Advancing developmental intergroup perspectives on social class. *Child Development Perspectives*, 15(4), 213–219. <https://doi.org/10.1111/cdep.12431>
- Møller, S. J. ve Tenenbaum, H. R. (2011). Danish majority children's reasoning about exclusion based on gender and ethnicity. *Child Development*, 82(2), 520–532. doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01568.x
- Ramsey, P. G. (1991). Young children's awareness and understanding of social class differences. *The Journal of Genetic Psychology*, 152(1), 71–82. <https://doi.org/10.1080/00221325.1991.9914679>
- Rizzo, M. T., Elenbaas, L., Cooley, S., ve Killen, M. (2016). Children's recognition of fairness and others' welfare in a resource allocation task: Age related changes. *Developmental Psychology*, 52(8), 1307–1317. <https://doi.org/10.1037/dev0000134>
- Rowley, S. J., Kurtz-Costes, B., Mistry, R., ve Feagans, L. (2007). Social status as a predictor of race and gender stereotypes in late childhood and early adolescence. *Social Development*, 16(1), 150–168. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00376.x>
- Roy, A. L., Raver, C. C., Masucci, M. D., ve DeJoseph, M. (2019). "If they focus on giving us a chance in life we can actually do something in this world": Poverty, inequality, and youths' critical consciousness. *Developmental Psychology*, 55(3), 550–561. <https://doi.org/10.1037/dev0000586>
- Saputra, J. ve Susanti, D. (2021). A study of several financial literacy teaching methods for children. *International Journal of Ethno-Sciences and Education Research*, 1(2), 7–10. <https://doi.org/10.46336/ijeer.v1i2.120>
- Shaw, A. ve Olson, K. R. (2013). All inequality is not equal: Children correct inequalities using resource value. *Frontiers in Psychology*, 4(Temmuz), 1–9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00393>
- Shutts, K., Brey, E. L., Dornbusch, L. A., Slywotzky, N., ve Olson, K. R. (2016). Children use wealth cues to evaluate others. *PLoS ONE*, 11(3), 1–22. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0149360>
- Sigelman, C. K. (2012). Rich man, poor man: Developmental differences in attributions and perceptions. *Journal of*

- Experimental Child Psychology*, 113(3), 415–429.
<https://doi.org/10.1016/j.jecp.2012.06.011>
- Stiglitz, J.E., (2018). A rigged economy and what we can do about it (special section on the science of inequality). *Scientific American*, 319, 57–61. ISSN:0036-8733.
- Taş, H. Y., Demirdöğmez, M., ve Küçükoğlu, M. (2017). Geleceğimiz olan Z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031–1048.
- Trzcińska, A. ve Sekścińska, K. (2016). The effects of activating the money concept on perseverance and the preference for delayed gratification in children. *Frontiers in Psychology*, 7(Nisan), 1–8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00609>
- Vohs, K. D., Mead, N. L., and Goode, M. R. (2006). The psychological consequences of money. *Science*, 314(5802), 1154–1156. doi: 10.1126/science.1132491
- Vohs, K. D., Mead, N. L., and Goode, M. R. (2008). Merely activating the concept of money changes personal and interpersonal behavior. *Current Directions in Psychological Science*, 17(3), 208–212. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2008.00576.x>
- Webley, P. (2005). Children's understanding of economics. M. Barrett. ve E. Buchanan-Barrow (Der.), *Children's understanding of society* içinde (ss. 43–67). Psychology Press.
- Weinger, S. (2000). Opportunities for career success: Views of poor and middle-class children. *Children and Youth Services Review*, 22(1), 13–35. [https://doi.org/10.1016/s0190-7409\(99\)00071-7](https://doi.org/10.1016/s0190-7409(99)00071-7)
- Woods, T. A., Kurtz-Costes, B., ve Rowley, S. J. (2005). The development of stereotype about the rich and poor: Age, race, and family income differences in beliefs. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(5), 437–445. <https://doi.org/10.1007/s10964-005-7261-0>

© 2019 & 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

EXTENDED ABSTRACT

How children perceive concepts of economic systems, employment, resource distribution, and inequalities, as well as how they incorporate these concepts into their lives during socialization, are components of the developmental psychology field. While these concepts are also important topics in the field of economics, the intersection of these two disciplines is not common due to differences in methodologies and the nature of the knowledge they generate. However, as important domains of the adult world, perceptual and semantic foundations of economic concepts and systems are established during childhood. Children can transform their immediate contexts and macro systems like economic, social welfare, and legal systems. In essence, children comprehend and internalize economic concepts and systems and contribute to the evolution of attitudes and behaviors within these systems based on cultural and social dynamics (Bronfenbrenner, 2005). For instance, the effects of this phenomenon are evident in the purchasing decisions made by newer generations (Gümüş, 2002) or the shifts in employment priorities (Taş et al., 2017).

Considering economic concepts and systems from a developmental psychology perspective provides valuable insights into how children become integrated within these systems and how contemporary dynamics shape the perceptions of younger generations. Within this framework, the article initially delves into the presence of economics in children's lives, emphasizing the significant impact of societal factors on shaping these processes. Furthermore, the article also highlights children's evaluations of concepts like financial literacy, career aspirations, and employment. Lastly, it focuses on how children and adolescents evaluate social and economic inequalities, particularly within a global context characterized by heightened disparities. The overarching objective of this article is to provide insights into how children and young individuals comprehend the psychological mechanisms behind socioeconomic inequalities, increase awareness about the systemic roots of these inequalities, and encourage their active involvement in mitigating their psychological effects (Elenbaas et al., 2020; Killen & Dahl, 2021). Understanding inequalities involves cognitively and semantically recognizing differences among individuals regarding relevant resources (such as income, wealth, and social capital). This understanding evolves from a basic understanding of these concepts and their connections to more comprehensive assessments throughout the developmental journey.

Cognitive, social, and cultural factors influence children's comprehension of the concept of money. Their understanding progresses from recognizing the practical uses of money to grasping its symbolic importance. Children can perceive the symbolic meaning of money even without distinguishing between different currencies. This comprehension is shaped by cognitive development and social learning. Notably, not all economic activities involve money, such as trading. Children find some trade types easier to comprehend, while others are more intricate due to variations in the attributes and values of the items exchanged. This complexity necessitates their understanding of social norms and the idea of fairness. For instance, in sharing and exchange scenarios, children must account for the needs and wishes of others. Research indicates that children can assess others' needs based on the resources they possess.

Studies on how children understand economic inequalities date back to Leahy's classic works (1981; 1983). These foundational studies revealed that even 6-year-old children could distinguish between individuals as "rich" and "poor," this distinction was based on the amount of material resources they possessed. However, children struggle to explain at such early ages why some individuals are "poor" while others are "rich" (Enesco & Navarro, 2003; Ramsey, 1991).

The understanding of socioeconomic inequalities and the topics covered in this article, such as economic systems and financial literacy, undergo significant changes, especially during adolescence. The cognitive and social development processes that children experience play a crucial role in this progression. During adolescence, individuals better perceive the interconnections between various social systems and the cultural, societal, and political factors underpinning these structures. Within this phase, children perceive issues of resource access and inequalities as forms of discrimination. They become more attuned to the injustices faced by peers from disadvantaged backgrounds, viewing the exclusion of these peers due to limited resource access as unacceptable (Burkholder et al., 2020; Cooley et al., 2016; Gönül et al., 2023; Malti et al., 2012; Møller & Tenenbaum, 2011). On the other hand, during this process, children also spend more time with the groups they are a part of. As they develop their own group identities (such as ethnicity, national identity, race, and gender), they adopt the rules and norms of the social systems they experience. Thus, if they are members of groups that benefit positively from inequalities, they also tend to preserve their group's benefit (Elenbaas et al., 2020).

All of these tendencies reflect children's average attitudes. In almost all cited research, even children in privileged positions have provided explanations emphasizing equality and the wrongness of income inequality when discussing

these social issues. What is important here is that the resources and socio-economic opportunities children possess within the social hierarchy significantly influence economic systems and inequalities. Therefore, while enhancing children's knowledge and skills in relevant areas, adopting a multifaceted perspective to address social dynamics realistically is necessary.

These tendencies regarding children's perceptions of inequalities underscore their general attitudes. Notably, in most studies, even children in advantaged conditions emphasized the importance of equality and the moral implications of income disparities. The important notion is that children's access to resources and socio-economic opportunities substantially influence how they approach these societal dynamics. Consequently, while supporting children's understanding and competencies in the relevant domains, adopting a comprehensive perspective that realistically addresses social dynamics is essential.